

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ 2015

ΘΕΜΑ Α1

α. ΟΡΕΙΝΟΙ: Πολιτική παράταξη που συγκροτήθηκε μέσα στην εθνοσυνέλευση του 1862-1864. Απαρτίστηκαν από διάφορες ομάδες (υπό τον Δ. Γρίβα και τον Κ. Κανάρη) με κοινό στόχο την αντίσταση στην πολιτική των πεδινών. Βρήκαν υποστηρικτές μεταξύ των μικροκαλλιεργητών, των κτηνοτρόφων, των εμπόρων και των πλοιοκτητών.

β. Φεντερασιόν: μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της Θεσσαλονίκης με πρωτεργάτες σοσιαλιστές από την ανοιχτή σε νέες ιδέες εβραϊκή κοινότητα της πόλης. Μετά το τέλος των Βαλκανικών πολέμων αποτέλεσε σημαντικό δίαυλο διάδοσης της σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας σε όλη τη χώρα.

γ. Πατριαρχική Επιτροπή: Συστάθηκε τον Οκτώβριο του 1918 στην Κωνσταντινούπολη, με σκοπό την οργάνωση του επαναπατρισμού των εκτοπισμένων, με τη βοήθεια του Πατριαρχείου και της ελληνικής κυβέρνησης.

ΘΕΜΑ Α2

- α. Λάθος
- β. Λάθος
- γ. Σωστό
- δ. Λάθος
- ε. Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

α. Σχολικό εγχειρίδιο σελ.137 «Μετά την υπογραφή της συνθήκης του Βουκουρεστίου έφτασε και το πρώτο ... ελληνικής κυβέρνησης».

β. Σχολικό εγχειρίδιο σελ. 140 «Την περίοδο 1919-1921 ... Αρμένιοι και Ρώσοι».

ΘΕΜΑ Β2

Σχολικό εγχειρίδιο σελ. 46 «Οι διαφορές του αγροτικού ... ταξικό περιεχόμενο».

ΘΕΜΑ Γ1

α. Από το σχολικό βιβλίο οι μαθητές καλούνται να αναφερθούν στα κείμενα των σελίδων 149-152.

Σύμφωνα με τις ιστορικές μας γνώσεις στις 24 Ιουλίου 1923 υπογράφηκε η Συνθήκη ειρήνης της Λοζάνης. Έξι μήνες πριν, στις 30 Ιανουαρίου 1923, είχε υπογραφεί η ελληνοτουρκική Σύμβαση, η οποία ρύθμιζε την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Προβλεπόταν η υποχρεωτική ανταλλαγή μεταξύ των Ελλήνων ορθόδοξων κατοίκων της Τουρκίας και των Μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας. Αυτή θα ίσχυε τόσο γι' αυτούς που παρέμεναν στις εστίες τους, όσο και για εκείνους που είχαν ήδη καταφύγει στην ομόθρησκη χώρα. Μάλιστα, η ανταλλαγή ίσχυσε αναδρομικά για όλες τις μετακινήσεις που έγιναν από τη μέρα που κηρύχθηκε ο Α' Βαλκανικός πόλεμος (18 Οκτωβρίου 1912). Από την ανταλλαγή αυτή εξαιρέθηκαν οι Έλληνες ορθόδοξοι της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου και οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης.

Οι ανταλλάξιμοι, σύμφωνα με τη σύμβαση ανταλλαγής θα απέβαλαν την παλιά ιθαγένεια και θα αποκτούσαν την ιθαγένεια της χώρας στην οποία θα εγκαθίσταντο. Είχαν επίσης

δικαίωμα να μεταφέρουν την κινητή περιουσία τους. Όλα αυτά επιβεβαιώνονται και εμπλουτίζονται και από το ιστορικό κείμενο Α που αποτελεί μαρτυρία προσφύγων. Πιο

συγκεκριμένα αναφέρεται ότι έφτασε μια επιτροπή από την Ελλάδα στο Γκέλβερι, για να συζητήσουν με τους ντόπιους Έλληνες το θέμα της ανταλλαγής. Οι υπεύθυνοι της επιτροπής κατέγραψαν τα ονόματα και τις περιουσίες των Ελλήνων της Τουρκίας, τους πρότειναν να μη φοβούνται και ότι μπορούσαν να πουλήσουν ό,τι ήθελαν ή ήταν δυνατό από την κινητή περιουσία και τα υπόλοιπα να τα μεταφέρουν στην Ελλάδα.

Η σύμβαση της Λοζάνης ακόμη προέβλεπε ότι οι ανταλλάξιμοι είχαν δικαίωμα να πάρουν από το κράτος στο οποίο μετανάστευαν ως αποζημίωση περιουσία ίσης αξίας με την ακίνητη περιουσία που εγκατέλειπαν φεύγοντας και θα διευκολύνονταν στη μετακίνηση τους από τη Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής, η οποία ιδρύθηκε με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξίμων.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να τονιστεί ότι η συμφωνία αυτή για ανταλλαγή πληθυσμών διέφερε από τις προηγούμενες. Καθιέρωνε για πρώτη φορά τη μαζική μετακίνηση πληθυσμών και είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα, ενώ οι μέχρι τότε συμφωνίες προέβλεπαν εθελοντική μετανάστευση κατοίκων κάποιων επίμαχων περιοχών.

β. Όταν έγινε γνωστή η υπογραφή της Σύμβασης και οι όροι της, οι πρόσφυγες που βρίσκονταν στην Ελλάδα αντέδρασαν έντονα. Σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας συγκρότησαν συλλαλητήρια, διατρανώνοντας την απόφασή τους να εμποδίσουν την εφαρμογή της. Η πραγματικότητα όμως, όπως είχε διαμορφωθεί μετά την έξοδο χιλιάδων Ελλήνων από τις πατρογονικές εστίες τους και την άρνηση της Τουρκίας να δεχτεί την επιστροφή τους, ανάγκασε την ελληνική αντιπροσωπεία να συμφωνήσει. Το ιστορικό κείμενο Β' εμπλουτίζει και επεξηγεί την ιστορική αφήγηση. Διευκρινίζεται ότι και η ελληνική πλευρά το 1923 στόχευε στην ανταλλαγή των πληθυσμών. Από την άλλη ο Κεμάλ ήταν μέλος του στενού πυρήνα των Νεότουρκων που κυβέρνησαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία από το 1908 έως το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Η κύρια πολιτική των Νεότουρκων απέβλεπε στην εκδίωξη των μη μουσουλμανικών εθνοτήτων από την Οθωμανική αυτοκρατορία. Επιβεβαιώνεται ότι η φυγή των Ελλήνων στην περίοδο της Μικρασιατικής καταστροφής ήταν μη αναστρέψιμη. Τονίζεται ότι η εκδίωξη όσων Ελλήνων είχαν απομείνει στην Τουρκία ήταν θέμα χρόνου να υλοποιηθεί. Και σε καμιά περίπτωση η Ελλάδα δεν μπορούσε να διαπραγματευτεί και να απαιτήσει τη μετανάστευση των τουρκομουσουλμανικών πληθυσμών της Ελλάδας.

Εξάλλου η υπογραφή της Σύμβασης υποβοηθούσε τις βλέψεις των ηγετών των δύο χωρών (Βενιζέλου και Κεμάλ) για τη διασφάλιση και αναγνώριση των συνόρων τους, την επίτευξη ομοιογένειας και την απρόσκοπτη ενασχόληση με την εσωτερική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη. Στο κείμενο Γ' διασαφηνίζεται ότι στο θέμα των μειονοτήτων ο Βενιζέλος τήρησε μια ρεαλιστική στάση που επιβεβαιώνεται από τη διάθεσή του να αποδεχθεί την ανταλλαγή πληθυσμών ως μέσο επίλυσης των ελληνοτουρκικών ζητημάτων ήδη από το 1914. Επίσης μετά την μικρασιατική καταστροφή ο Βενιζέλος ανέλαβε προσωπικά τη βαρύτερη ευθύνη της υποχρεωτικής ανταλλαγής παρόλο που γνώριζε καλά ότι οι πρόσφυγες θα τον «αναθεματίσουν». Τέλος και ως προς το ζήτημα της αποκατάστασης των προσφύγων ακολούθησε την ίδια ρεαλιστική και ορθολογιστική πολιτική.

Σύμφωνη με την ανταλλαγή των πληθυσμών ήταν και η Κοινωνία των Εθνών. Οι πρόσφυγες έμειναν με την πικρία ότι το δίκαιο και τα συμφέροντά τους θυσιάστηκαν στο βωμό των συμφερόντων του ελληνικού κράτους.

ΘΕΜΑ Δ1

Από το σχολικό εγχειρίδιο οι μαθητές καλούνται να αναφερθούν στα στοιχεία των σελίδων 208-209: «Αλλά το πιο σημαντικό ... διχασμού.»

Πιο συγκεκριμένα:

Το θετικό και αισιόδοξο κλίμα των δύο πρώτων ετών της λειτουργίας του νέου καθεστώτος άρχισαν να σκιάζουν απειλητικά σύννεφα, τα οποία επρόκειτο να δημιουργήσουν λίγο αργότερα σοβαρή εσωτερική κρίση.

Όπως γνωρίζουμε το πιο σημαντικό πρόβλημα που αντιμετώπισε η πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας ήταν η διαχείριση του εθνικού ζητήματος της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Στο ουσιώδες αυτό ζήτημα παρατηρήθηκε εξαρχής διάσταση απόψεων μεταξύ του Γεωργίου και του Ελευθερίου Βενιζέλου. Ο Γεώργιος πίστευε ότι η λύση του εθνικού ζητήματος θα ωριμάζε με συνεχείς παραστάσεις και υπομνήματα προς τις Μεγάλες Δυνάμεις. Αντίστοιχες πληροφορίες καταγράφονται και στο 1ο παράθεμα, στο οποίο επισημαίνεται ότι ο πρίγκιπας Γεώργιος εκπροσωπώντας το βασιλικό περιβάλλον και την ελληνική κυβέρνηση δεν συμφωνούσε με μια συμβιβαστική σταδιακή εξέλιξη και επιχειρούσε να ασκήσει πίεση στις Μ. Δυνάμεις μέσω των εσωτερικών συνθηκών προκειμένου να αποδεχθούν όσο το δυνατόν πιο γρήγορα την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα («Ο ύπατος ... ενωτική λύση»). Στο 2^ο παράθεμα αντίστοιχα σημειώνεται ότι ο Γεώργιος θεωρούσε πως η λύση στο κρητικό ζήτημα θα δινόταν από τις μεγάλες δυνάμεις και δεν λάμβανε υπόψη του τις απόψεις των πολιτικών προσωπικοτήτων της Κρήτης, γιατί τους θεωρούσε άσχετους με το θέμα και επικίνδυνους («Ο πρίγκιπας ... επιζήμιοι»). Επίσης καταγράφονται οι μεθοδεύσεις του ύπατου αρμοστή, ο οποίος έκανε προσωπικές συζητήσεις με τον τσάρο της Ρωσίας και άμεσες διαπραγματεύσεις με τους υπουργούς εξωτερικών της Ρωσίας, της Γαλλίας, της Αγγλίας και της Ιταλίας («Η πρωτοβουλία ... της Ιταλίας»).

Αντίθετα, είναι γνωστό ότι ο Βενιζέλος, βλέποντας τα πράγματα πρακτικότερα και ρεαλιστικότερα, θεωρούσε ότι η λύση έπρεπε να είναι σταδιακή, με βαθμιαίες κατακτήσεις. Ως πρώτη μάλιστα κατάκτηση θεωρούσε την απομάκρυνση των ξένων στρατευμάτων από τις κρητικές πόλεις και την αντικατάστασή τους από ντόπια πολιτοφυλακή, με Έλληνες αξιωματικούς. Στις απόψεις του Βενιζέλου αναφέρεται η 1^η πηγή, η οποία επισημαίνει ότι αυτές τις εξέφρασε εμπιστευτικά ως υπουργός δικαιοσύνης στον Γεώργιο το καλοκαίρι του 1900. Υποστήριζε ότι η ενωτική λύση θα επιτευχθεί βαθμιαία, καθώς η άμεση πραγματοποίηση της ένωσης ήταν ανέφικτη, και ότι η διατήρηση του αρμοστειακού καθεστώτος εμπόδιζε την σταδιακή χειραφέτηση της Κρήτης από την κηδεμονία των Μ. Δυνάμεων και επέβαλλε την απόλυτη υπακοή στις αποφάσεις τους καθιστώντας την Κρήτη άθυρμα των αντιμαχόμενων συμφερόντων των ευρωπαϊκών δυνάμεων («Ο σύμβουλος ... συμφερόντων»). Θεωρούσε ως καταλληλότερη λύση αυτή της αυτονομίας, όπως είχαν υποσχεθεί οι Μ. Δυνάμεις και όριζε το Σύνταγμα, η οποία θα προωθούσε τα εθνικά συμφέροντα στο εξωτερικό και θα κατοχύρωνε την αυτοδιοίκηση της στο εσωτερικό κυρίως μετά τη συγκρότηση της Πολιτοφυλακής, που θα αποτελούνταν από Έλληνες αξιωματικούς, και την αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων («αντίθετα ... στρατευμάτων»). Ανάλογες πληροφορίες καταγράφει και το 2^ο παράθεμα, το οποίο τονίζει ότι ο Βενιζέλος δε συμφωνούσε με τις μεθοδεύσεις του Γεωργίου καθώς τις θεωρούσε

πρόωρες, αφού η κρητική κυβέρνηση ήταν ασταθής και τα συνταγματικά θεμέλια αόριστα. Ο ίδιος θεωρούσε ως τελικό στάδιο για την τυπική ένωση του νησιού με την Ελλάδα την ανακήρυξή της ως ανεξάρτητο πριγκιπάτο («Ο Βενιζέλος ... Ελλάδα»). Αυτό σήμαινε ότι το

νησί θα ήταν αυτόνομο χωρίς ξένη κηδεμονία και με κυβερνήτη διορισμένο από την ελληνική κυβέρνηση («της πλήρους ... σκοπού»).

Σύμφωνα με τις ιστορικές μας γνώσεις η διάσταση των απόψεων στο πολιτικό ζήτημα δεν άργησε να λάβει τη μορφή προσωπικής αντιπαράθεσης. Ο Βενιζέλος είχε καταστήσει σαφές ότι δεν αναγνωρίζει στον Πρίγκιπα το δικαίωμα να διαχειρίζεται προσωπικώς το εθνικό ζήτημα της Κρήτης: «Ως ένας εκ των τριακοσίων χιλιάδων Κρητών, δεν σας εκχωρώ το δικαίωμά μου, ώστε μόνος σεις να ρυθμίζετε αυτοβούλως την εθνικήν πολιτικήν του τόπου μου!». Στην προσωπική διαχείριση του ενωτικού ζητήματος από τον Γεώργιο κάνει λόγο και η 1^η πηγή. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι ο ύπατος αρμοστής αντέδρασε στην πρωτοβουλία του Βενιζέλου, καθώς είχε την πεποίθηση ότι η δυναστεία ήταν αποκλειστικά αρμόδια για την διαχείριση των διπλωματικών θεμάτων («Η πρωτοβουλία ... αγώνα»). Αντίστοιχα και στην 2^η πηγή υπογραμμίζεται ότι ο Γεώργιος θεωρώντας την ελληνική δυναστεία αρμόδια για την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της Κρήτης ανέλαβε μόνος του τις διεργασίες προσάρτησης της Κρήτης στην Ελλάδα χωρίς να συμβουλευτεί τους υπουργούς του («Ο πρίγκιπας ... διαπραγματεύσεις»). Μάλιστα δεν είχε αντιληφθεί τη σημασία της δραστηριοποίησης των ίδιων των Κρητικών για το θέμα της ένωσης και την απαίτησή τους να καθορίσουν οι ίδιοι τη μοίρα τους μετά από τους αγώνες που πραγματοποίησαν κατά των Τούρκων («Στάθηκε ... κυριάρχων»).

Γνωρίζουμε ότι κακοί σύμβουλοι του Γεωργίου διοχέτευαν χαλκευμένα και συκοφαντικά κείμενα στις αθηναϊκές εφημερίδες εναντίον του Ελευθερίου Βενιζέλου, γεγονός που δημιούργησε βαρύ κλίμα διχασμού. Η κρίση κορυφώθηκε στις 18 Μαρτίου 1901 με τη απόλυση του Βενιζέλου από το αξίωμα του υπουργού και οδήγησε τελικά στο κίνημα του Θερίσου.